

Godkjent 31.03.2011

Protokoll Kirkerådet (KR)

15.-16.03.2011

Kirkens hus

Til stede:

Harald Askeland	Margit Lovise Holte (vara)
May Lisbeth Hovlid Aurdal	Ingrun Jule
Kjartan Bergslid	Svein Arne Lindø
Helene Bjerkestrand	Jofrid Trandem Myhre
Helga Haugland Byfuglien	Stein Reinertsen
Anne Dalheim	Tone Synnøve Øygard Steinkopf
Berit Espeset	Unny Nome Sivertsen
Kristin Gunleiksrud	Kjetil Aano

Visepreses Ole Chr. Kvarme var tilstede under behandling av sakene 31/11, 39/11, 40/11, 23/11.

Fravær under enkelte saker, ved behandling og/eller da vedtak ble fattet:

Helga Haugland Byfuglien: 23/11, 24/11, 25/11, 31/11, 39/11, 40/11.
Kristin Gunleiksrud: 26/11, 27/11, 34/11.
Kjetil Aano: 21/11, 22/11, 24/11, 28/11, 30/11, 31/11, 33/11.

Forfall:

Preses Helga Haugland Byfuglien hadde forfall 15.mars.
Elisabeth Thorsen

Forfall uten vara:

Andreas Gotliebsen

Til stede fra sekretariatet på hele eller deler av møtet:

Berit Hagen Agøy	Kari Winger Karlsen
Hans Arne Akerø	Svein M. Køhn
Per Kristian Aschim	Øyvind Meling
Ole-Inge Bekkelund	Gerd Karin Røsæg
Sindre Eide	Jahn-Oluf Skonnord
Trude Evenshaug	Synnøve Hinnaland Stendal
Åge Haavik	Per Tanggaard
Guro Hellgren	Sissel Vartdal
Jens-Petter Johnsen	Gunnar Westermoen
Tore Johnsen	

Møtet ble ledet av Svein Arne Lindø, og som vanlig fulgte en ordningen med en saksordfører for hver sak. Det var ingen merknader til innkallingen. Møtet startet med andakt.

Saksliste

- KR 20/11 Referatsaker
1. Protokoll fra NFG
  2. Protokoll fra Bispemøte, januar 2011
  3. Foreløpig protokoll fra MKR
  4. Foreløpig protokoll fra SKR
- KR 21/11 Orienteringssaker
1. Orientering fra KR, MKR, SKR og BM (muntlig)
  2. Rundskriv. Tilskott til istandsetting av kyrkjebygg.
  3. Høringssvar – endring av prioriteringsforskriften – Helsehjelp til personer som oppholder seg ulovlig i landet.
  4. Vararepresentant til Kirkerådet fra Oslo
  5. Vararepresentant til Kirkerådet fra Tunsberg
  6. Kortversjon av årsmeldingen 2010
- KR 22/11 Årsrapport fra de sentralkirkelige råd 2010
- KR 23/11 Årsplan for de sentralkirkelige råd 2011
- KR 24/11 Budsjett 2011 for de sentralkirkelige råd
- KR 25/11 Opplysningsvesenets Fond. Tildeling av midler 2011
- KR 26/11 Statsbudsjettet 2012. Prioriteringer for Kirkerådet
- KR 27/11 Gudstjenestereformen – økonomiske konsekvenser
- KR 28/11 Kirkebygg - noen overordnede prinsipper
- KR 29/11 Orientering om arbeid med ny kirkeordning – framdrift
- KR 30/11 Opprettelse av nasjonalt kirkelig pilegrimsutvalg
- KR 31/11 Nominasjon til embetet som preses i Bispemøtet
- KR 32/11 Gudstjenestereformen – veileder
- KR 33/11 Status trosopplæringsreformen – bred orientering
- KR 34/11 Gjennomføring av IKT i kirken
- KR 35/11 Revisjon av personalreglement for Kirkerådet
- KR 36/11 Gudstjenestereformen - supplerende tekstforslag Bots- og bededag
- KR 37/11 Oppnevning av ankeinstans for Evalueringsnemnda
- KR 38/11 Kirkeforliket – konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013
- KR 39/11 Godkjenning av lulesamiske liturgier
- KR 40/11 Regler for valg av samisk representant til Nidaros bispedømmeråd

KR 020/11   Referatsaker

---

1. Protokoll fra NFG
2. Protokoll fra Bispemøte, januar 2011
3. Foreløpig protokoll fra MKR
4. Foreløpig protokoll fra SKR

KR-020/11 Vedtak:

Kirkerådet tar referatsakene til orientering.

KR 021/11   Orienteringssaker

---

1. Orientering fra KR, MKR, SKR og BM (muntlig)
2. Rundskriv. Tilskott til istandsetting av kyrkjebygg.
3. Høringssvar – endring av prioriteringsforskriften – Helsehjelp til personer som oppholder seg ulovlig i landet.
4. Vararepresentant til Kirkerådet fra Oslo
5. Vararepresentant til Kirkerådet fra Tunsberg
6. Kortversjon av årsmeldingen 2010

KR-021/11 Vedtak:

Kirkerådet tar sakene til orientering.

KR 022/11   Årsrapport 2010 for de sentralkirkelige råd

KR-022/11 Vedtak:

Kirkerådet godkjenner årsrapporten om de sentralkirkelige råds virksomhet i 2010.

KR-023/11 Vedtak:

Kirkerådet vedtar det fremlagte forslag til årsplan for rådets arbeid i 2011 med de endringer som fremkom i møtet.

KR-024/11 Vedtak:

Kirkerådet vedtar de fremlagte budsjetttrammene for 2011 for de enkelte avdelingene i Mellomkirkelig råds, Samisk kirkeråds og Kirkerådets virksomhet.

Kirkerådets behandling:

Rådet er urolig over flere år med manglende tildeling til eksterne instanser. Videre har rådet merket seg at de administrative utgiftene er trukket før tildelingen til søsterkirkene har funnet sted.

KR-025/11 Vedtak:

1. Kirkerådet ber om at det forberedes sak til KM 2012 om revisjon av Retningslinjer for Opplysningsvesenets Fond – Tilskudd til kirkelige formål.

2. Tildelingen fra Opplysningsvesenets fond til kirkelige formål er for 2011:
kr 23 500 000

Kirkerådet gir direktør fullmakt til å omdisponere innenfor Kirkerådets prosjekter. Brukes det lite på et prosjekt, kan midler overføres til et annet prosjekt.

Fellestiltak:

1. Kirkerådet avsetter til økumeniske kontingenter (pålagt gjennom St.prp. nr. 1):	kr 3 971 000
2. Kirkerådet avsetter til generalforsamlinger og delegasjonsutgifter	kr 425 000
3. 10 % til søsterkirker, fordelt av Mellomkirkelig råd	kr 1 910 000
4. Administrasjonstilskudd	kr 2 300 000

Kirkemøtets andel:**kr 7 447 000**

4. Av Kirkemøtets andel avsetter Kirkerådet til Kirkerådets prosjekter kr 5 947 000
5. Av Kirkemøtets andel avsetter Kirkerådet til prosjekter innenfor samisk kirkeliv kr 700 000
6. Av Kirkemøtets andel avsetter Kirkerådet til eksterne prosjekter kr 800 000

7. Bispedømmenes andel:

kr 7 447 000

Til bispedømmene tildeles følgende beløp:

Bispedømme	Innvilget beløp	Tildeling inkl. øremerket SMM-tiltak	Sum totalt
Oslo	525.000	100.000	625.000
Borg	616.000	100.000	716.000
Hamar	698.000	100.000	798.000
Tunsberg	576.000	100.000	676.000
Agder	648.000	100.000	748.000
Stavanger	472.000	100.000	572.000
Bjørgvin	822.000	100.000	922.000
Møre	460.000	100.000	560.000
Nidaros	641.000	100.000	741.000
Sør Hålogaland	498.500	100.000	598.500
Nord Hålogaland	390.500	100.000	490.500
SUM	6.347.000	1.100.000	7.447.000

KR 026/11 Statsbudsjettet 2012. Prioriteringer for Kirkerådet.

Kirkerådets behandling:

Kirkerådet ber om at det i oversendelsesbrevet om prioriteringer på Statsbudsjettet 2012 tydeliggjøres at det er en klar forventning om at dekking av kontingenter til de økumeniske organisasjonene bevilges over statsbudsjettet. Det er ikke holdbart at kontingentene skal finansieres over OVF. Videre må det understrekes at Norges bidrag er for lavt i forhold til vårt lands betalingssevne.

Som en understreking av behovet for å styrke det kirkelige demokratiet ønsker rådet at pkt. 4.3 i Saksorienteringen (innføring av møtegodtgjørelse) flyttes frem som punkt 4.1 under kapittelet om Kirkeordning framtidig organisering. Rekkefølgen blir da

- 4.1 Oppfølging av demokratireformen – innføring av møtegodtgjørelse
- 4.2 Statistikk-kontor
- 4.3 Kirkeordning – fremtidig organisering av kirkens nasjonale sekretariat

KR-026/11 Vedtak:

Kirkerådet prioriterer følgende tiltak for 2012 på grunnlag av nedennevnte satsningsområder:

1. Trosopplæringsreformen – videre opptrapping

2. Samisk kirkeliv
3. Oppfølging av IKT i Den norske kirke
4. Kirkeordning og framtidig organisering av kirkens nasjonale sekretariat
5. Menighetsutvikling og gudstjenesteliv (samkjøring av planarbeid)
6. Økumeniske organisasjoner
7. Tilskudd fra OVF

KR 027/11   Gudstjenestereformen - økonomiske og administrative konsekvenser

---

KR-027/11 Vedtak:

1. Kirkerådet ber administrasjonen bearbeide dokumentet i tråd med de innspill som fremkom i møtet.
2. Kirkerådet anbefaler at saken legges frem for Kirkemøtet 2011 til orientering.

KR 028/11   Kirkebygg - noen overordnede prinsipper

KR-028/11 Vedtak:

1. Kirkerådet ber sekretariatet bearbeide de momenter som er lagt frem i saksdokumentet på bakgrunn av de innspill som kom frem på møtet.
2. Kirkerådet understreker at kirkebygget er et spesielt bygg med en spesiell identitet og funksjon. Slik må det også være i fremtiden. I hvert sokn skal det være en kirke som fremstår som en kirke, som et selvstendig bygg.
3. Dersom soknet har behov for et nytt kirkebygg som kan ivareta funksjoner som det eksisterende kirkebygget ikke kan mht. aktiviteter og beliggenhet, bør det kunne åpnes for en samlokalisering med andre formål. Det er en forutsetning at kirkerommet fremstår som et eget rom/bygg, at kirken får en form og utforming som egner seg til kirkens formål og at soknet står som eier av den delen som kirken skal forvalte.

Dette er å anse som foreløpige overordnede prinsipper for kirkebygg og oversendes Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet.

Kirkerådet ber sekretariatet arbeide videre med saken med sikte på at temaet kan tas opp på et senere Kirkemøte.

KR-029/11 Vedtak:

1. Kirkerådet tar saken og den fremlagte fremdriftsplanen til orientering.
2. Kirkerådet ber om å bli holdt løpende orientert om videre fremdrift i arbeidet.

KR-030/11 Vedtak:

1. Kirkerådet ber administrasjonen arbeide videre med etablering av et Nasjonalkirkelig pilegrimsutvalg (NKPU).
2. Utvalget bør ha representanter fra Kirkerådet, bispedømmerådene og pilegrimsprestene. Oppnevning av utvalget og utforming av mandat skal skje i kontakt med Nasjonalt Pilegrimssenter (NPS). Kirkerådet gir direktøren fullmakt til å nedsette utvalget.
3. Kirkerådet inviterer bispedømmerådene m.flere til et årlig møte for å drøfte det kirkelige pilegrimsarbeidet på bakgrunn av erfaringer og utfordringer.

KR-031/11 Vedtak:

Kirkerådet avgir følgende uttalelse til Bispemøtet om nominasjon til embetet som preses i Bispemøtet:

1. Etter reglene som var fastsatt av departementet, skulle det nomineres 3 kandidater til embetet som preses i Bispemøtet, mens Bispemøtets nominasjon inneholder kun ett navn. Bispemøtet viser til at det har vært gjennomført en grundig prosess hvor hver enkelt biskop har vurdert nominasjon, og hvor ti av elleve biskoper ikke har sett det mulig å la seg nominere. Nominasjonsvedtaket er dermed ikke i samsvar med regelverket.

Kirkerådet anser i den foreliggende situasjonen at Bispemøtets nominasjon kan gi grunnlag for utnevning. For Kirkerådets del utgjør det ikke noe vesentlig problem at

Bispemøtet kun har avgitt nominasjon med én kandidat, ut fra Kirkemøtets og Bispemøtets tidligere forslag om prosedyre. Kirkerådet legger videre vekt på at preses skal utnevnes blant de allerede utnevnte biskopene. Aktuelle kandidater er dermed valgt ut gjennom en bred prosess og en tidligere vurdering både i kirkelige organer og i regjeringen.

2. Kirkerådet gir sin støtte til nominasjon av Helga Haugland Byfuglien.

KR 032/11   Gudstjenestereformen - veiledning

KR-032/11 Vedtak:

1. Kirkerådet gir en arbeidsgruppe fullmakt til sluttbehandle Veiledning til ordning for Hovedgudstjenesten
2. Arbeidsgruppen består av Helene Bjerkestrand, Kjartan Bergsli, Kristin Gunleiksrud og Svein Arne Lindø. Fra administrasjonen møter direktør og assisterende direktør foruten aktuelle saksbehandlere.
3. Veiledningen legges frem for Kirkemøtet til orientering.

KR 033/11   Trosopplæringsreformen - orientering til Kirkerådet mars 2011

KR-033/11 Vedtak:

Kirkerådet tar saken til orientering og ber administrasjonen fortsette å arbeide for en hurtigere opptrapping av reformen slik at målet om 250 mill i 2003-kroner nås innen 2013.

KR 034/11   Gjennomføring av IKT i kirken

KR-034/11 Vedtak:

1. Kirkerådet gir sin tilslutning til at det i samarbeid med KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon etableres et helhetlig kirkelig program for IKT i kirken basert på

anbefalingene i rapporten "Nasjonal IKT-satsing i Den norske kirke
Beslutningsunderlag for eierne: Trinn 1", datert 20. januar 2011.

2. Kirkerådet holdes informert om framdrift og sentrale prioriteringer i videreføringen av arbeidet.

Kirkerådet ber om at det sikres en bred brukermedvirkning av IKT-utviklingen i Den norske kirke

3. Kirkemøtet orienteres om saken og Kirkerådets vedtak.

KR 035/11   Revisjon av personalreglement

KR-035/11 Vedtak:

1. Kirkerådet vedtar vedlagt forslag til personalreglement.
2. Reglementet oversendes Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet for stadfesting. Reglementet trer i kraft når stadfesting foreligger.

KR 036/11   Gudstjenestereformen - supplerende tekstforslag Bots- og bededag

---

KR-036/11 Vedtak:

Dersom Kirkemøtet vedtar at bots- og bededag blir lagt som fast siste søndag i oktober foreslås det nye tekster lagt til 18.søndag i treenighetstiden. Rekkefølgen på dagene blir da justert i forhold til dette:

I	Jes 53,1-5 (Fast II)	Han ble såret for våre overtredelser
I	Hebr 2,10-18	Fordi han selv led og bli fristet kan han hjelpe
I	Matt 8,14-17	Peters svigermor
II	1 Kong 8,41-43	Når de kommer og ber sine bønner må du høre dem
II	Rom 15,25-33	hjelpen til de hellige i Jerusalem
II	Matt 8,5-13	Mange skal komme fra øst og vest
III	Sal 38,10-16	Herre, til deg står mitt håp
III	1 Joh 4,11-16/ ((Hebr 10,19-24 (skjær II) frimodighet ved Jesu blod))	Gud er kjærlighet
III	Mark 1,40-45	Jesus fikk inderlig medfølelse med ham

**KR 037/11   Oppnevning av klageinstans for
    Evalueringsnemnda**

KR-037/11 Vedtak:

Kirkerådet oppnevner Kirkerådets arbeidsutvalg (4 personer) som klageinstans for Evalueringsnemnda. Margareth Glad (praksisleder, MF) oppnevnes som faglig konsultativt medlem uten stemmerett, med Marit Bunkholt (PTS) som vara. Oppnevningen gjelder ut 2012.

**KR 038/11   Kirkeforliket - konsekvenser av eventuelle
    endringer i Grunnlovens bestemmelser om
    statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013**

Kirkerådets behandling:

Saksordfører Jofrid Trandem Myhre fremmet forslag om å ta ut siste avsnitt i punktet ”Til 3.2 Tilsetting av proster”.

Ingrun Jule fremmet følgende alternative forslag til høringsuttalelse:

Innledende overveielser

Høringsinstansene forstår at kirkeforliket setter rammer og begrensinger for hvilke konsekvenser grunnlovsendringene får innenfor forlikperioden (2009-2013). Vi vil likevel bemerke at kirkeforliket ”synes å være prinsipielt problematisk, og å blokkere for utvikling av kirkeordningen i den retningen Kirkemøtet har ønsket”.

Til 2 Konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnloven

Høringsnotatet understreker at det er ”nødvendig å etablere tilstrekkelig sikkerhet for at endringer i statskirkeordningen kan bidra til å bevare Den norske kirke som en åpen, inkluderende og demokratisk folkekirke”. Høringsinstansene slutter seg til at demokratireformen og en styrket valgdeltagelse i form av direkte valg til Kirkemøtet er viktig for å kunne nå dette målet. Demokratisk underskudd i viktige kirkelige organer er alvorlig, spesielt etter hvert som de får større myndighet.

Til 2.5 Grunnloven § 16

Gudstjenestefeltet

Høringsinstansene ser med tilfredshet på at liturgiansvaret foreslås lagt til Kirkemøtet, og at nødvendige endringer ses på som ”et teknisk spørsmål”.

Regler for bruk av kirken

Høringsinstansene er enige i at "Regler for bruk av kirken" overføres til Kirkemøtet ved justering av Kirkeloven.

Tjenesteordning for presteskaper

Høringsinstansene er uenige i at man foreslår å endre § 34 slik at myndigheten til å fastsette tjenesteordning og nærmere regler i bestemmelsen legges direkte til departementet, og ikke som i dag til "Kongen". Også på dette området vil det være naturlig å legge myndigheten til Kirkemøtet. Dette gir også de rette signaler om fremtiden.

Når Kongens særskilte kirkestyre opphører, opphører også grunnlaget for krav om kirkemedlemskap for kirkestatsråden og embetsmenn som behandler saker som kom inn under Kongens særskilte kirkestyre.

Kirken som eget rettssubjekt

Vi merker oss at høringsnotatet i liten grad berører forholdet til Kirken som eget rettssubjekt, men legger opp til at man ved denne anledning gjør så få endringer som mulig. Vi registrerer så langt, at det i liten grad skisseres fremtids tanker i tråd med Kirkemøtets mange vedtak på saksområdet. Høringsinstansene ser likevel, i likhet med departementet, endringene i tråd med kirkeforliket som et nytt grunnlag for videre selvstendigjøring av Den norske kirke.

Høringsinstansene mener at spørsmålet om kirken som eget rettssubjekt bør utredes videre med sikte på at Den norske kirke må etableres som eget rettssubjekt.

Til 3.2 Tilsetting av proster

Høringsinstansene vil støtte forslaget om at tilsetting skjer i bispedømmeråd. Som råd har vi lenge arbeidet for dette, også overfor departementet, og mener at dette er den beste løsning. Argumentasjonen i saksfremlegget til Kirkerådet understøtter våre holdninger. Det er viktig å ivareta biskopens innflytelse i prosessen slik det er tilrettelagt for i dagens ordning. Biskopen bør være den som innstiller proster til bispedømmerådet.

Til 3.3 Tilsetting av biskop:

Høringsinstansene vil støtte forslaget om at tilsetting skjer i Kirkerådet. Vi støtter departementets skepsis til å opprette et nytt tilsettingsorgan. Vi ser imidlertid at det kan finnes praktiske grunner til å ha overgangsordning for bispeutnevnelser.

Høringsinstansene støtter departementets forslag om at Kirkemøtet skal få myndighet til å fastsette nærmere regler om framgangsmåten ved tilsetting av biskop.

Annet

Ordningen med tilhørighet og forrangsbestemmelse i Kirkeloven

Det er forståelig at Kirkelovens såkalte forrangsbestemmelse problematiseres når målet er at trossamfunn skal likebehandles i det norske samfunnet. Sett i lys av foreldreskap og barns situasjon, er det imidlertid ikke uproblematisk om forrangsbestemmelsen bortfaller. Nye, potensielt krevende situasjoner kan oppstå i stedet:

a) Forrangsbestemmelsen og samspillet mellom foreldre

Foreldrene må sammen bli enige om hvilket trossamfunn barnet skal ha tilhørighet til, dersom forrangsbestemmelsen ikke lenger eksisterer, og foreldrene tilhører ulike trossamfunn. Det ligger et potensial til konflikt knyttet til avgjørelsen, ettersom tilhørighet til trossamfunn ofte griper dypt inn i den enkeltes identitet og selvforståelse. I parforholdet er det mulig å leve med ulik religiøs tilknytning hos partene, men barnet kan vanskelig leve med forankring i to ulike trossamfunn. I situasjoner med samlivsbrudd, vil det kunne bidra til økt konflikt og en forverret situasjon for barnet dersom enighet mellom foreldre kreves, og ingen forrangsbestemmelse finnes.

b) Forrang erstattes ikke av likebehandling men av vetorett

Tanken bak å fjerne forrangsbestemmelsen er å sikre likebehandling mellom trossamfunn. Men likebehandling mellom foreldre sikres ikke i samme grad. I foreldreskapet kan man se det slik at forrangsbestemmelsen ikke erstattes av likebehandling, men av vetorett, dersom enighet og tilslutning fra begge foreldre kreves med tanke på tilknytning til trossamfunn. Den av foreldrene som motsetter seg den andres ønske, innehar slik muligheten til å nekte barnet tilhørighet til trossamfunnet. Dette kan føre til at et økt antall barn vokser opp uten noen tilknytning til trossamfunn, noe vi anser som uheldig.

c) Barn overlates til selv å fatte avgjørelser i religiøse spørsmål

Allerede i dag ser vi at enkelte foreldre tilhørende Den norske kirke velger å ikke døpe sine barn, med begrunnelsen at barnet må få bestemme selv når det blir stort nok. Dersom forrangsbestemmelsen bortfaller, og avgjørelsene om religiøs tilhørighet dermed blir mer krevende, er det grunn til å frykte at det vil bli et økt antall tilfeller der foreldrene avventer avgjørelsen, for at barnet selv kan bestemme.

En slik utvikling tar ikke på alvor at foreldre i lys av foreldreansvaret har ansvaret for avgjørelser for barnet også i religiøse spørsmål, fram til barnet fyller 15 år og er religiøst myndig. Selv om barnet i lys av barneloven har rett til å si sin mening fra fylte 7 år, og denne i takt med økende alder skal tillegges økende vekt, er det ikke ønskelig at barn ansvarliggjøres med tanke på religiøs tilhørighet, i en alder hvor dette ansvaret ligger hos foreldrene.

Dersom forrangsbestemmelsen bortfaller, vil det føre til økt likebehandling mellom trossamfunnene, men potensielt en forverret situasjon for foreldre og i særdeleshet for det enkelte barn som opplever konflikt rundt spørsmålet om religiøs tilhørighet.

Det er viktig å minne om at forrangsbestemmelsene ikke er til hinder for annen religiøs tilknytning, der begge foreldre er enige om dette. For barnet kan det å fjerne en slik bestemmelse føre til at religiøs tilknytning opphører, særlig der hvor foreldre ikke klarer å komme til enighet om tilknytningen til trossamfunn.

Til 4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Høringsinstansene stiller oss noe undrende til at departementet mener at utnevnelser av biskop og tilsetting av proster ikke vil få økonomiske konsekvenser for Kirkeråd og bispedømmeråd. Endringene vil medføre merarbeid for disse instanser, mens det minsker arbeidsoppgavene i departementet.

VOTERING

Ingrun Jules forslag fikk 1 stemme.

Saksordførers forslag om å stryke siste avsnitt til pkt. 3.2 ble enstemmig vedtatt.

KR-038/11 Vedtak:

1. Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å vedta følgende høringsuttalelse om FADs høringsnotat av 1. februar 2011 *Kirkeforliket – konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013*. (Gjengitt under)
2. Kirkerådet ber administrasjonen sammenfatte synspunktene i de øvrige høringsuttalelsene som foreligger før Kirkemøtet, slik at sammenfatningen kan legges fram for Kirkemøtet.

Høringsuttalelse

INNLEDENDE GENERELLE OG PRINSIPIELLE OVERVEIELSER

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet oversendte 1. februar 2011 høringsnotatet *Kirkeforliket – konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen i stortingsperioden 2009-2013*, og ba særskilt Kirkerådet om å legge saken fram for Kirkemøtet 2011 til uttalelse. Høringsfristen er satt til 1. mai 2011. Kirkemøtet vil uttrykke tilfredshet med at viktige sider ved kirkeforliket av 10. april 2008 med dette følges opp.

En rekke kirkelige og andre instanser har fått høringsnotatet til uttalelse med samme høringsfrist som Kirkemøtet. Kirkemøtet har etter kirkeloven § 24 tredje ledd bokstav a en lovfestet rett og plikt til å *gi uttalelse i saker om viktige endringer i lover på det kirkelige område*. Kirkemøtet vil bemerke at det er uheldig at Kirkemøtet må avgi sin høringsuttalelse før fristen for de øvrige høringsuttalelsene. For å ha et best mulig bakgrunnsmateriale for arbeidet med høringsuttalelsen burde Kirkemøtet kjenne de øvrige kirkelige høringsinstansenes synspunkter.

Grunnleggende premisser

Departementet begrenser seg i høringsnotatet til å drøfte konsekvensene av de foreslåtte grunnlovsendringene for stortingsperioden 2009-2013, som er avtaleperioden for kirkeforliket. De forslag om endringer i kirkeloven og underliggende regelverk som fremmes har sikte på denne stortingsperioden. Departementet framholder at det også kan være ”behov for andre og mer omfattende endringer i organiseringen og styringen av Den norske kirke, men det må en i tilfellet komme tilbake til etter utløpet av kirkeforliket” (Høringsnotatet s.5). Det fører til at enkelte av forslagene som er skissert i høringsdokumentet kan ha et visst midlertidig preg. Dette er etter departementets oppfatning i tråd med tradisjonen som har vært fulgt i lengre tid, med en skrittvis tilnærming til utviklingen av statskirkeordningen (Høringsnotatet s.6).

Gitt kirkeforliket som forutsetning og ramme for hvilke konsekvenser grunnlovsendringene får innenfor forliksperioden, deler Kirkemøtet denne grunnholdningen. De endringer som nå foreslås skal fungere innenfor rammen av de forutsetninger som er nedfelt i kirkeforliket innenfor tidsperioden 2009-2013. For ordens skyld vil Kirkemøtet tilføye at dette ikke vil si at Kirkemøtet prinsipielt fullt ut deler disse forutsetningene (se nedenfor).

Kirkemøtets utgangspunkt når kirkens ordninger og kirkens relasjon til staten skal utvikles, er at framtidige ordninger må bevare kirken som en bekjennende,

misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Dette er i samsvar med de mål og visjoner for Den norske kirke som Kirkemøtet i en årrekke har stått samlet om, slik det bl.a. er formulert i uttalelsen *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (sak KM 11/04). Kirkemøtet viser også til premissene for utvikling av framtidig kirkeordning (sak KM 8/07, vedtakets pkt. 1.2.2) hvor det går tydelig fram

- at Den norske kirke skal være en folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium,
- at kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur,
- at soknet er grunnenheten i kirken,
- at kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer,
- at kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur, teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse,
- og at kirken skal ta et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke.

Med dette mener Kirkemøtet å ivareta hensynet som understrekes i høringsnotatet til at det er ”nødvendig å etablere tilstrekkelig sikkerhet for at endringer i statskirkeordningen kan bidra til å bevare Den norske kirke som en åpen, inkluderende og demokratisk folkekirke”. I denne sammenheng har det stor betydning at staten fortsatt vil bidra til gode rammebetingelser for Den norske kirke ved at staten vil understøtte Den norske kirke og andre trossamfunn på like linje, slik det er formulert i forslaget til ny § 16 i Grunnloven.

Kirkemøtet slutter seg til departementets forståelse av forslagene om endringer i Grunnloven som etablering av et prinsipielt annerledes forhold mellom staten og Den norske kirke:

Forslagene om endringer i Grunnloven stiller, etter departementets oppfatning, likevel staten i et prinsipielt annerledes forhold til Den norske kirke enn tidligere. Samlet sett kan endringene forstås slik at statens grunnlovsbestemte rolle i kirkestyret fundamentalt sett endres. Den religiøse virksomheten vil ikke lenger etter Grunnloven være en del av statens ansvarsområde. I stedet vil Grunnloven innebære at staten skal understøtte trossamfunnet Den norske kirke ”som saadan”, og at andre tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje (Høringsnotatet s.12, KMs understrekning).

Kirkemøtet gir også sin tilslutning til neste avsnitt hvor det heter:

Departementet legger til grunn at grunnlovsforslagene representerer et nytt grunnlag for videre selvstendigjøring av Den norske kirke (...) Endringer i tråd med kirkeforliket vil legge mindre bastante rammer for en slik videre utvikling enn det dagens rammeverk representerer, og det kommer blant annet til uttrykk i forslaget til ny § 16 (sst, KMs understrekning).

Dette er viktige avsnitt som viser at kirkeforliket legger et nytt prinsipielt grunnlag for videreutvikling av Den norske kirke som selvstendig trossamfunn.

Kirkeforliket er et tidsbegrenset forlik hvor avtalepartene har bundet seg fram til utløpet av stortingsperioden 2009-2013. Kirkeforliket slår fast at ”Alle dens punkter gjelder ut stortingsperioden 2009-2013”. Kirkemøtet har merket seg at departementets forslag i høringsnotatet i tråd med dette gjentatte ganger uttrykkelig knyttes til den avgrensede tidsperioden 2009-2013, at endringer ikke foreslås ”nå”, at visse forslag kan ha et midlertidig preg, og at det kan være behov for mer omfattende endringer i organiseringen og styringen av Den norske kirke. Dette går også fram av høringsnotatets tittel.

For Kirkemøtet er de foreslåtte endringene i Grunnloven prinsipielt og praktisk viktige. Kirkemøtet ser at forutsetningene i kirkeforlikets punkt 2 gjør at dette prinsipielle synspunkt ikke helt og fullt kan gjennomføres innenfor forliksperioden. Endringene i tråd med kirkeforliket er ikke tilstrekkelig grunnlag for de endringer Kirkemøtet mener er nødvendig. Kirkemøtet ser likevel i likhet med departementet endringene i tråd med kirkeforliket som et nytt grunnlag med mindre bastante rammer for videre selvstendigjøring av Den norske kirke. Etter kirkeforlikets utløp mener Kirkemøtet i tråd med tidligere utredninger og vedtak at Den norske kirke må etableres som eget rettssubjekt, at arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten må overdras til kirken, og at de sentrale og regionale kirkelige forvaltningsorganer ikke lenger bør være statlige forvaltningsorganer (jf. Kirkemøtets høringsuttalelse til Stortingsmelding 17 (2007-2008), sak KM 10/08, vedtakets pkt. 6).

Departementet anser ikke kirkeforliket først og fremst som en forvaltningsreform for kirken, men som en forfatningsreform. Den medfører etter departementets oppfatning ikke et skille mellom staten og Den norske kirke. Kirkemøtet vil framholde at forfatningsreformen med nødvendighet også innebærer forvaltningsmessige endringer for Den norske kirke, jfr. overføring av tilsettingsmyndighet for proster og biskoper m.v. Departementet anfører at kirkeforliket *tydeliggjør Den norske kirke som trossamfunn*. Kirkemøtet vil understreke dette som prinsipielt viktig. Dette tydeliggjør at også Den norske kirke må behandles av staten ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet, i likhet med øvrige tros- og livssynssamfunn. Kirkeforliket og grunnlovsendringene har således også religionspolitiske konsekvenser, som vil danne grunnlag også for en religionspolitisk reform, utformet på basis av Norges menneskerettslige forpliktelser i forhold til både den individuelle og den kollektive forståelse av tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet vil understreke det viktige i at likebehandling av tros- og livssynssamfunn nå forankres på en sterkere måte i forslaget til ny § 16 i Grunnloven. Dette sammen med den mer framskutte og tydelige henvisning til menneskerettighetene i Grunnloven i forslaget til ny § 2 er viktige markeringer av den norske statens forpliktelse på menneskerettighetene generelt og prinsippet om tros- og livssynsfrihet spesielt.

Kirkemøtet mener at høringsnotatet innenfor rammene av kirkeforliket kunne gått noe lenger i å gjennomføre prinsippet om et nytt grunnlag for forholdet mellom staten og Den norske kirke. Særlig gjelder dette spørsmålet om myndighet til å regulere prestatjenesten gjennom tjenesteordninger (se nedenfor).

Om avvikling av Kongens særskilte kirkestyre og forvaltningen av saker med læremessige implikasjoner

Det kanskje vesentligste med kirkeforliket er at Kongens særskilte kirkestyre avvikles gjennom de foreslåtte grunnlovsendringene, særlig endringen av § 16. Den særskilte kirkelig myndighet som da avvikles må overføres til kirken. Den kan etter Kirkemøtets oppfatning ikke innfortolkes i regjeringens alminnelige utøvende myndighet etter Grunnloven § 3. Departementets uttrykk ”alminnelig myndighet i kirkesaker i kraft av Grunnloven § 3” (Høringsnotatet s.11) kan derfor ikke omfatte annet enn det som i dagens rettstilstand kommer inn under regjeringens alminnelige utøvende myndighet.

Her burde etter Kirkemøtets syn departementet lagt samme betraktning til grunn som i høringsnotatets avsnitt 2.7 om Stortingets lovgivningsmyndighet i kirkesaker. Mens departementet når det gjelder Stortinget anfører både formuleringen i forslag til ny § 16 i Grunnloven og prinsippet om tros- og livssynsfrihet som begrensninger

i Stortingets lovgivningsmyndighet, er ikke de samme begrensningene eksplisert når det gjelder Kongens utøvende myndighet. Etter Kirkemøtets oppfatning må også Kongens utøvende myndighet anses som begrenset av forslaget til ny § 16 og prinsippet om tros- og livssynsfrihet. Denne begrensningen må ha som konsekvens at det som pr. i dag er Kongens særskilte myndighet i kirkesaker og ligger til Kongens særskilte kirkestyre ikke kan legges inn under Kongens alminnelige utøvende myndighet. Dette gjelder in casu liturgisaker og alle kirkesaker med læremessige implikasjoner, inklusive arbeidsgivers styring av prestatjenesten.

Dette kompliseres i forlikperioden av at arbeidsgiveransvaret for prester, proster og biskoper fortsatt skal ligge i statsforvaltningen fordi disse tjenestemannsgruppene i forlikperioden fortsatt skal være statstjenestemenn. Departementet trekker også den slutning at myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for disse tjenestemannsgruppene skal bero i statsforvaltningen. Både fastsettelsen av tjenesteordninger og forvaltningen av arbeidsgiveransvaret har læremessige implikasjoner, noe departementet er oppmerksom på.

”Kirkedepartementet vil også etter eventuelle endringer i Grunnloven ha ansvar for kirkesaker, og dette innebærer i prinsippet at departementet fortsatt vil behandle saker som har mer eller mindre tydelige læremessige sider eller implikasjoner. Dette vil antakelig være tydeligst i saker departementet får på sitt bord som arbeidsgiver for prester, for eksempel saker om tilsetting, suspensjon, oppsigelse eller avskjed. Departementet vil også ellers behandle en rekke og ulike kirkesaker” (Høringsnotatet s. 17).

Kirkemøtet vil understreke at når nåværende § 16 i grunnloven endres og kirkelig statsråd, Kongens særskilte kirkestyre, avvikles, har ikke Kongen lenger legitimitet som kirkelig organ, og kan ikke lenger formelt inneha et selvstendig skjønn i læresaker eller kirkesakers læremessige sider og implikasjoner. Dette innebærer at heller ikke kirkestatsråden eller departementet innehar legitimitet som kirkelig organ, idet de er ledd i Kongens utøvende myndighet.

Når Kongens særskilte kirkestyre opphører, opphører også grunnlaget for krav om kirkemedlemskap for kirkestatsråden og embetsmenn som behandler saker som kom inn under Kongens særskilte kirkestyre. Også habilitetsregelen i kirkeloven § 38 tredje ledd bokstav c blir da uten gjenstand, og kan oppheves. Kongen kan når Kongens særskilte kirkestyre avskaffes ikke lenger inneha et selvstendig læremessig skjønn.

Kirkemøtet vil framholde at det har som konsekvens at alle saker med læremessige implikasjoner prinsipielt må ligge hos kirkens organer, og ikke kan ligge til Kongens alminnelige utøvende makt. Etter grunnlovsendringene innebærer dette at Kongen, innbefattet departementet og statsråden i egenskap av leder av departementet, må innhente det læremessige skjønn i slike saker fra Kirken. Det vil si fra de organer som av kirken er satt til å forvalte læreansvaret. I forlikperioden vil dette gjelde utøvelsen av arbeidsgiveransvaret for presteskapet og evt. forvaltningen av tjenesteordningene for prest, prost og biskop, samt evt. andre saker med læremessige implikasjoner som måtte bero i departementet eller hos Kongen.

Dette tilsier etter Kirkemøtets oppfatning at arbeidsgiveransvaret for prester, proster og biskoper etter utløpet av forlikperioden må overføres til organer som representerer trossamfunnet Den norske kirke. Det tilsier også etter Kirkemøtets oppfatning at myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for prest, prost og biskop

allerede nå bør legges til Kirkemøtet, i det minste når det gjelder de deler av tjenesteordningene som har læremessige implikasjoner (se nedenfor).

Særlig om Stortingets rolle i kirkestyret (2.7)

Departementet redegjør for at både prerogativene i Grunnloven §§ 16, 21 og 22 og bestemmelsen i Grunnloven § 2 om ”Statens offentlige Religion” innenfor dagens rettstilstand setter visse grenser for lovgivning i Stortinget vedrørende Den norske kirke. Men også prinsippet om tros- og livssynsfrihet begrenser Stortingets myndighet til å regulere indre forhold i kirken (Høringsnotatet s. 18).

Også etter de foreslåtte grunnlovsendringene vil tros- og livssynsfriheten begrense Stortingets myndighet til å lovgi om indre forhold i kirken. Kirkemøtet slutter seg til departementets forståelse av at dette sammen med formuleringene i ny § 16 vil innebære en tilstrekkelig skranke for Stortinget i så måte.

Departementet gir også en betraktning om at Stortinget fortsatt ut fra ny § 16 kan og skal gi særskilt lovgivning om Den norske kirke, men også kan gå lenger i å regulere Den norske kirke enn andre tros- og livssynssamfunn. Etter Kirkemøtets syn må også de menneskerettslige prinsippene om tros- og livssynsfrihet og likebehandling av trossamfunn bringes inn i denne betraktningen ved siden av Grunnloven § 16, ettersom det er disse prinsippene som i vesentligst grad vil medføre begrensninger i hvor langt Stortinget for fremtiden kan gå i å regulere Den norske kirkes forhold ved lov, i forhold til lovgivning vedrørende andre tros- og livssynssamfunn.

Kirkemøtet har også bemerkninger til departementets definisjon av uttrykket ”dens Ordning” i forslag til ny § 16 i Grunnloven. Ifølge departementet omfatter det ”bestemmelser om kirkens ytre organisering”. Kirkemøtet vil problematisere at dette kan gjelde alle sider av ”ytre organisering”. Viktige aspekter ved kirkens ”ytre organisering” har teologisk grunnlag. Kirkemøtet vil vise til vedtaket i sak KM 8/07 som bestemmer området for intern-kirkelig regulering som tilkommer Den norske kirke som trossamfunn slik:

1. *bestemme over sin lære og liturgi,*
2. *utnevne/velge sine ledere,*
3. *fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,*
4. *ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsettinger og arbeidsgiveransvar.*

Videre arbeid med kirkens rettsgrunnlag

Ut fra forutsetningene i kirkeforliket følger det at en større gjennomgang av kirke Lovgivning må tas etter utløpet av stortingsperioden 2009-2013. Kirkemøtet vil understreke behovet for en slik gjennomgang. Innenfor kirkeforliket er det bare rom for enkelte, riktignok viktige, skritt i retning av en mer selvstendig kirke og en endret relasjon mellom stat og kirke. Dette må for å bli tilfredsstillende, videreutvikles etter utløpet av kirkeforliket. Enkelte løsninger innenfor rammen av kirkeforliket vil ikke være bærekraftige som varige løsninger bl.a. i lys av det menneskerettslige prinsippet om tros- og livssynsfrihet og de religionspolitiske utfordringene i denne sammenheng.

Etter utløpet av kirkeforliket er det slik Kirkemøtet tidligere har gitt uttrykk for, behov for en klargjøring av grensen mellom Stortingets lovgivningsmyndighet og Den norske kirkes egen normgivningskompetanse som trossamfunn, for at det vedtas en kortfattet rammelov for Den norske kirke (eventuelt som særbestemmelser i en helhetlig lov om tros- og livssynssamfunn), og at Kirkemøtet utstyres med den

øvrige normgivningskompetanse i kirken slik at det kan fastsette den materielle kirkeordningen. Kirkemøtet har tidligere uttalt seg om hva en rammelov for Den norske kirke bør inneholde, og hva som bør ligge i en framtidig kirkeordning (jf. Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 (sak KM 8/06) pkt. 2.2.2 og 2.2.3). Kirkemøtet går ikke nærmere inn på dette i denne sammenheng, da det angår forhold som går utover det som kan realiseres innenfor rammen av kirkeforliket.

Etatsstyring

Departementet anfører at grunnlovsendringene ”ikke nå innebærer vesentlige endringer i premissene for departementets etatsstyring på kirkens område”. På den annen side mener departementet at ”statens grunnlovsbestemte rolle i kirkestyret fundamentalt sett endres” og at den religiøse virksomheten ikke vil være ”en del av statens ansvarsområde”. Dette kan lett oppfattes som en diskrepans mellom det prinsipielle grunnlag og de praktiske slutninger, og som at en avkonfesjonalisert stat etter dette skal etatsstyre Den norske kirke som før. Kirkemøtet mener at overgangen til at staten understøtter trossamfunnet Den norske kirke på sikt bør få styringsmessige konsekvenser også for etatsstyringen.

Nå er innarbeidet praksis at målformuleringene på kirkefeltet i statsbudsjett og tildelingsbrev hentes fra kirkens egne målformuleringer og strategiske visjoner. Kirkemøtet legger til grunn at denne praksisen må videreføres så lenge staten på grunn av arbeidsgiveransvaret for presteskaper og finansieringsordningene etatsstyre kirken. Kirkemøtet legger også til grunn at formuleringen i forslag til ny § 16 i Grunnloven om at Den norske kirke skal ”understøttes som saadan”, og prinsippet om tros- og livssynsfrihet ytterligere vil begrunne at etatsstyring av kirken må være basert på kirkens egne målformuleringer.

Aktivt støttende tros- og livssynspolitikk

Aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og likebehandling må være bærebjelkene i en framtidig helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge.

Til 2.2 Grunnloven § 2

SPØRSMÅLET OM DEN RETTSLIGE FORANKRINGEN AV DEN NORSKE KIRKES LÆREGRUNNLAG I NL 2-1 OG OM DEN FRAMTIDIGE RETTSLIGE FORANKRINGEN.

Departementet foreslår å bevare den rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag i Kong Christian den Femtis Norske Lov (1687) andre bok første kapittel (NL 2-1) med oppregningen av bekjennelsesskriftene. Departementet legger til grunn at NL 2-1 ikke har grunnlovs rang. Departementet vurderer at oppheving av Grunnloven § 2 andre ledd ikke i seg selv krever endringer i den rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag i NL 2-1.

Kirkemøtets prinsipielle oppfatning er at det er kirken som gjennom sine representative organer må fastsette kirkens eget læregrunnlag, og at det i framtiden neppe vil være aktuelt å opprettholde en fastsettelse av trossamfunnet Den norske kirkes læregrunnlag i statlig lov.

Kirkemøtet kan likevel slutte seg til at NL 2-1 inntil videre videreføres som rettslig forankring av Den norske kirkes læregrunnlag på de premisser departementet legger til grunn. Kirkemøtet deler departementets oppfatning om at den framtidige rettslige forankringen av Den norske kirkes læregrunnlag bør vurderes på et senere tidspunkt.

Til 2.4 Grunnloven §§ 21 og 22

Overføring av tilsettingsmyndigheten for proster og biskoper er en nødvendig oppfølging av kirkeforliket. Se nærmere under punkt 3.

Kirkemøtet har ingen merknad til at departementet legger til grunn at allerede utnevnte proster og biskoper skal beholde statusen som embetsmenn når disse stillingsgruppene omgjøres til statlige tjenestemannsstillinger. Ved en eventuell avvikling av stillingenes status som statlige tjenestemannsstillinger må en komme tilbake til spørsmålet.

Til 2.5 Grunnloven § 16

GUDSTJENESTEFELTET – HJEMMEL FOR KIRKEMØTETS LITURGIMYNDIGHET
Avviklingen av Kongens særskilte myndighet i kirkesaker må etter Kirkemøtets syn medføre at Kirkemøtet ikke lenger kan ha gudstjenestlig myndighet på delegasjon fra Kongen, og at det må etableres et hjemmelsgrunnlag for at Kirkemøtet har denne myndigheten på en måte som forplikter menighetene.

Kirkemøtet slutter seg derfor til departementets forslag om at myndighet til å fastsette liturgier m.v. som i dag er delegert til Kirkemøtet skal overføres til Kirkemøtet.

I høringsnotatets forslag omtales Kirkemøtet eksplisitt som kirkens øverste representative organ, som i prinsippet henter myndighet også ”nedenfra” gjennom valgene (Høringsnotatet s.13). Dette anses som ett av flere myndighetsgrunnlag for Kirkemøtet i dagens ordning. Kirkemøtet mener det er betydningsfullt når departementet vurderer det slik at Kirkemøtet i den egenskap vil kunne ha myndighet til å fastsette liturgier m.m., en myndighet som i så fall ikke er gitt Kirkemøtet av Kongen eller Stortinget, men av menighetene gjennom en representativ demokratisk struktur. Dette anser Kirkemøtet som positivt og framtidsrettet.

Samtidig kan det reises tvil om Kirkemøtet på dette grunnlag kan fatte beslutninger som binder menighetene, så lenge Kirken sentralt ikke er foreslått å bli eget rettssubjekt. Dette vil også gjelde på andre punkter, f.eks. når det gjelder biskopenes tilsynsansvar. Dette bør derfor utredes, både av departementet og av kirkelige organer (Kirkerådet), med sikte på at det kan etableres et sentralt kirkelig rettssubjekt snarest mulig etter utløpet av forlikperioden.

Departementet ytrer en viss tvil om Kirkemøtets myndighet på dette grunnlag trenger lovhjemmel, men anser det hensiktsmessig i dagens kirkeordning med en lovbestemmelse etter at grl. § 16 er endret. Kirkemøtet ser i likhet med departementet dette som hensiktsmessig innenfor forlikperiodens rettstilstand hvor Kirkemøtet ikke etableres som selvstendig rettssubjekt.

REGLER FOR BRUK AV KIRKEN

Kirkemøtet slutter seg til departementets forslag om at kirkeloven § 20 endres slik at myndigheten til å gi nærmere bestemmelser om bruk av kirkene legges til Kirkemøtet, og ikke til Kongen.

BISKOPENES TILSYN

Biskopenes tilsynsansvar må sikres et tilstrekkelig robust hjemmelsgrunnlag når den delen av det rettslige grunnlaget som ligger i Grunnloven § 16 bortfaller. Høringsnotatet viser til at tilsynsansvaret ved siden av dette hjemmelsgrunnlaget har basis både i Tjenesteordning for biskoper og i liturgien for vigsling av biskop.

Kirkemøtet slutter seg til at biskopens tilsynsansvar primært har et kirkelig-teologisk grunnlag og innhold. Kirkemøtet ser det slik at hjemmelsgrunnlaget i vigslingsliturgien og tjenesteordningen inntil videre er tilstrekkelig, men at spørsmålet om hjemmelsgrunnlag for biskopenes tilsyn på sikt må gjennomgås.

TJENESTEORDNINGER FOR PRESTESKAPET

Kirkemøtet viser til betraktningen om avvikling av Kongens særskilte kirkestyre og forvaltningen av saker med læremessige implikasjoner. Ut fra denne betraktningen mener Kirkemøtet at myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for prester, proster og biskoper bør overføres til Kirkemøtet i alle henseender som angår regulering av preste-, proste- og bispetjenestens kirkelige side.

Kirkemøtet deler ikke departementets oppfatning om at tjenesteordningene først og fremst har karakter av generelle instruksjoner for en gruppe tjenestemenn, som arbeidsgiver har myndighet til å fastsette. Tjenesteordningene innholdsbestemmer også prestedtjenesten, proste- og bispetjenestene. Slik innholdsbestemmelse må etter Kirkemøtets syn ligge til trossamfunnet Den norske kirkes organer å fastsette. Kirkemøtet ser at deler av tjenesteordningenes bestemmelser følger av alminnelig arbeidsrett, men oppfatter tjenesteordningene som tillempeing av arbeidsretten på særskilte kirkelige tjenestegrupper.

Eventuelt kunne tjenesteordningene utformes mer likt tjenesteordningene som fastsettes for kateket, diakon og kantor, hvor innholdet av rent arbeidsrettslig karakter i liten grad er tatt inn.

Kirkemøtet slutter seg ikke til departementets forslag om å endre § 34 slik at myndigheten til å gi tjenesteordninger legges til departementet og ikke som tidligere beror hos Kongen. En endring til at departementet skulle ha denne myndigheten vil kunne tilsløre at også departementet etter grunnlovsendringene vil representere en prinsipielt avkonfesjonalisert og sekulær statsmakt. Grunnlaget for departementets kirkelige legitimitet vil etter grunnlovsendringene og avviklingen av Kongens særskilte kirkestyre være like problematisk som Kongens kirkelige legitimitet. Den foreslåtte endringen vil Kirkemøtet betrakte som en overgang fra Kongens kirkestyre til departementets kirkestyre, og som en ikke tilfredsstillende løsning.

Hvis myndigheten til å fastsette tjenesteordninger for prest, prost og biskop likevel skulle bli beroende hos Kongen inntil utløpet av kirkeforliket, vil det etter Kirkemøtets oppfatning være en forutsetning at gjeldende tjenesteordninger for prest, prost, biskop og fengselsprest føres videre når det gjelder alt som berører tjenestenes kirkelige karakter og innholdsbestemmelsen av dette, eller at eventuelle endringer i tjenesteordningene vedrørende slike forhold kommer som følge av og i samsvar med kirkelige vedtak. Kirkemøtet mener dette må nedfelles i kirkeloven § 34.

ANDRE OMRÅDER

Kirkelige anordninger på gudstjenestefeltet

Kirkemøtet vil i forbindelse med gudstjenestereformen gjennomgå en del av de kirkelige anordninger på gudstjenestefeltet for å se om de skal videreføres, oppheves eller inkorporeres i nye kirkemøtevedtak på gudstjenestefeltet. Kirkemøtet anser det hensiktsmessig ut fra et kontinuitetssynspunkt, at gjeldende kirkelige anordninger i utgangspunktet fortsatt kan gjelde, forutsatt at de for fremtiden kan endres eller oppheves av Kirkemøtet som innehaver av myndigheten på gudstjenestefeltet.

Tjenesteordninger for kateketer, diakoner og kantorer

Kirkemøtet anser kirkeloven § 24 tredje ledd bokstav c som tilstrekkelig hjemmel til å kunne treffe nye vedtak vedrørende tjenesteordninger for kateketer, diakoner og kantorer.

Døvemenighetene

Kirkemøtet mener myndigheten til å gi regler for døvemenigheter og døveprestetjenesten bør overføres til Kirkemøtet.

Til 3.2 Tilsetting av proster

Høringsnotatet legger i tråd med kirkeforliket opp til at tilsetting av proster og biskoper skal overføres til kirkelige organer. Når det gjelder tilsetting av proster er det etter departementets vurdering to aktuelle alternativer: Prostene kan enten tilsettes av det aktuelle bispedømmerådet eller av et sentralt, kirkelig organ. Det sentrale organet kan være Kirkerådet eller et særskilt tilsettingsorgan. Departementet heller til at tilsettingsmyndigheten bør legges til et eksisterende organ. Departementet konkluderer ikke i dette spørsmålet, men viser hvordan hver av løsningene kan nedfelles i kirkeloven og i personalreglementet for prester i Den norske kirke.

Kirkemøtet har tidligere (sak KM 12/08) gått inn for at tilsetting av proster legges til bispedømmerådet:

II.2 Prosten er forpliktet på å fremme de mål og strategier som er fastsatt for virksomheten i Den norske kirke og i vedkommende bispedømme (jf. Tjenesteordning for proster § 2). Dette tilsier at bispedømmerådet har en sentral rolle i forbindelse med tilsetting av proster. Kirkemøtet ber om at tilsetting av proster allerede nå overføres til bispedømmerådet. Subsidiært må bispedømmerådene få uttalerett før utnevning skjer.

De to siste linjene må i sammenhengen (2008) forstås som ønske om endring allerede før de påtenkte grunnlovsendringene. Kirkemøtets subsidiære standpunkt gjelder bare så lenge proster fortsatt utnevnes i kirkelig statsråd.

Kirkemøtet vil anføre at prostens funksjoner helt og holdent ligger innenfor bispedømmet. Prostene har ingen nasjonalkirkelig funksjon ut over at de i dagens ordning for bispenominasjon har stemmerett i den rådgivende avstemningen. Å legge tilsetting av proster til bispedømmerådet vil også bidra til å begrense tendensen til sentralisering som lett vil oppstå når Kongens og departementets særskilte myndighet i kirkesaker skal overføres til kirkelige organer. Et tilleggsmoment er at tilsetting ved bispedømmerådet er den løsningen som teknisk sett vil være enklest å gjennomføre når det gjelder administrative og økonomiske konsekvenser.

Kirkemøtet går inn for at tilsetting av proster legges til det aktuelle bispedømmerådet, og at dette fastlegges ved endring av kirkeloven § 23 sjette ledd.

Samtidig mener Kirkemøtet at myndigheten til å tilsette menighetsprester ikke lenger kan skje på delegasjon fra Kongen, men må tillegges bispedømmerådet direkte. Kirkemøtet foreslår derfor følgende formulering av kirkeloven § 23 sjette ledd:

Bispedømmerådet tilsetter proster og menighetsprester, prester i spesialtjeneste og andre tjenestemenn som har bispedømmerådet som

arbeidsgiver, samt treffer vedtak om oppsigelse, ileggelse av ordensstraff, avskjed og suspensjon.

Regler om framgangsmåten ved tilsetting av proster og øvrige nødvendige endringer som følge av endringer i tilsettingsmyndighet og disiplinærmyndighet innarbeides i personalreglementet for prester i Den norske kirke etter avtalefestet forhandling.

Til 3.3 Tilsetting av biskoper

Når biskopene går over fra å være embetsmenn til å bli statstjenestemenn vil det i utgangspunktet være tjenestemannslovens regler for tilsetting som gjelder, med et framforhandlet tilsettingsreglement mellom arbeidstakerorganisasjon og den statlige arbeidsgiver, stadfestet av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som normalordning.

Departementet legger til grunn at det innenfor rammen av tjenestemannsloven vil være mulig med en tilsettingsordning som ”kan inneholde tunge elementer av avstemning eller valg” (Høringsnotatet s. 23). Tjenestemannsloven gir ikke adgang til å utpeke tjenestemenn ved valg, men en valgordning kan etableres ved særlovgivning. En valgordning ville etter departementets oppfatning innebære et vesentlig brudd med de grunnleggende prinsippene for tilsetting av tjenestemenn. Nå finnes det eksempler på at tjenestemenn i lederstillinger utpekes ved valg i universitets- og høyskolesektoren, etter særregler i universitets- og høyskoleloven (§ 10). Valg av rektor er her normalordningen. Kirkemøtet vil vise til at denne muligheten for særlovgivning kunne gi rom for en tilsettingsordning for biskoper med utpeking ved valg. Det kan etter Kirkemøtets oppfatning argumenteres for at bispetjenestens særlige karakter kunne begrunne tilsetting etter valg. Det ville ikke være noe større brudd med grunnleggende prinsipper for tilsetting av tjenestemenn enn tilsetting av rektorer ved statlige universiteter og høyskoler. Kirkemøtet vil imidlertid ikke på dette tidspunkt fremme forslag om særregler for å hjemle at biskoper kan utpekes gjennom en ren valgordning, se overveielene nedenfor.

Departementet anser da også at det foreligger særlige hensyn ved tilsetting av biskoper, som tilsier særlige regler om prosessen, også i en situasjon der biskopene blir tjenestemenn. Kirkemøtet deler departementets vurderinger om at det har avgjørende betydning at biskoper blir utpekt etter en prosess som gir dem nødvendig legitimitet, autoritet og tyngde både i kirken og samfunnet for øvrig. Dette kan etter Kirkemøtets oppfatning ivaretas enten ved en ordning hvor biskopene utpekes ved valg, eller ved at det innenfor rammene av en mer ordinær tilsettingsprosess er tunge elementer av avstemning eller valg.

For Kirkemøtet er det viktig at ordningen for tilsetting av biskoper er forankret i kirkens demokratiske styringsorganer, og at ordningen

- ivaretar hensynet til bispedømmets ønsker, men også tar helhetskirkelig hensyn,
- sikrer rimelig innflytelse både for den ordinerte tjeneste og rådene,
- gir mulighet for bred nominasjon av kandidater,
- sikrer bred demokratisk innflytelse, men også kvalifisert vurdering av kandidatenes egnethet (sak KM 9/07).

Departementet holder fram to mulige tilsettingsorganer for biskoper: Bispedømmerådet og Kirkerådet (evt. et særskilt tilsettingsorgan). Departementet konkluderer ikke entydig, men synes med sitt forslag til mulig lovendring å legge opp til tilsetting ved Kirkerådet.

Kirkemøtet mener Kirkerådet bør være tilsettingsmyndighet for biskoper, ut fra bispetjenestens helhetskirkelige ansvar og forpliktelse til å ivareta kirkens enhet.

Departementet foreslår at Kirkemøtet skal få myndighet til å fastsette nærmere regler om framgangsmåten ved tilsetting av biskop. Kirkemøtet ser dette som en riktig og viktig konsekvens av at statens særskilte kirkestyre avvikles, og som ett av de myndighetsområder som da må overdras til Den norske kirke som trossamfunn å ivareta. Kirkemøtet merker seg at dette etter alt å dømme vil innebære at Kirkemøtet i 2012 må utforme slike nærmere regler. Disse reglene må i så fall vedtas under forutsetning av at de foreslåtte Grunnlovsendingene og den nødvendige hjemmel i kirkeloven blir vedtatt av Stortinget.

Kirkemøtet er tilfreds med at departementet viser til de grunnleggende premisser for utforming av slike regler som ble vedtatt av Kirkemøtet i 2007 (KM 9/07).

Den overgangssituasjonen som etter alt å dømme vil oppstå i 2012, kan tilsi at en i første omgang overfører tilsettingsmyndigheten til Kirkerådet, men viderefører ordningen med tilsetting etter rådgivende avstemning, eventuelt med en revisjon av ordningen.

OM SENTRALT, KIRKELIG ORGAN MED TILSETTINGS- OG DISIPLINÆRMYNDIGHET BØR FÅ MYNDIGHET TIL Å REISE SAK FOR DEN NORSKE KIRKES LÆRENEMND
Kirkemøtet mener at Kirkerådet som sentralt kirkelig organ med tilsettings- og disiplinærmyndighet bør få myndighet til å reise sak for Den norske kirkes lærenemnd i visse tilfeller.

Kirkemøtet mener denne myndigheten på sikt bør erstatte Kongens tilsvarende myndighet, og stiller også spørsmål ved Kongens myndighet til å gi forskrifter til utfylling og gjennomføring av regler vedrørende lærenemnda. Etter grunnlovsendingene, og avviklingen av statens særskilte kirkestyre, bør denne myndigheten etter Kirkemøtets oppfatning overføres til kirkens organer.

Dette spørsmålet kompliseres innenfor rammen av kirkeforliket av at det vil være en forbindelse mellom lærenemndas avklaringer og forvaltningsmessig oppfølging som også kan dreie seg om personalsaker. Så lenge prester, proster og biskoper er statstjenestemenn, vil de personalmessige og forvaltningsmessige konsekvenser av lære- nemndas uttalelser måtte trekkes i siste instans av staten. Dette forutsetter etter Kirkemøtets oppfatning at anbefalingene fra det kirkelige organ som har disiplinærmyndighet i første instans må følges opp av staten som presteskapets arbeidsgiver.

Annet

ORDNINGEN MED TILHØRIGHET OG FORRANGSBESTEMMELSEN I KIRKELOVEN
Kirkelovens bestemmelse (§ 3, nr. 1) om at "[b]arn anses å høre inn under Den norske kirke fra fødselen såfremt en av foreldrene er medlem", gir Den norske kirke en forrang framfor andre tros- og livssynssamfunn. I lys av prinsippet om tros- og livssynsfrihet og derav følgende krav om likebehandling av trossamfunn kan denne forrangen vanskelig opprettholdes. Kirkemøtet vil vise til at Kirkerådet har behandlet spørsmålet (sak KR 17/10), og vedtok å "arbeide videre med tilhørighet og forrangsbestemmelsen i kirkeloven § 3 for å sikre likebehandling mellom tros- og livssynssamfunn".

Ordningen med "tilhørige" er en ordning som skal sikre likebehandling av tros- og livssynssamfunn i finansieringsøyemed, og som er valgt fordi tros- og livssynssamfunn har ulike medlemskriterier. Det er ikke ordningen med tilhørige som er problemet, men at ordningen i dag er regulert og praktisert slik at den ikke medfører likebehandling mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Når uttrykket "Statens offentlige Religion" (dagens § 2) tas ut av grunnloven, samtidig som bestemmelsen om at andre tros- og livssynssamfunn skal "understøttes på like linje" kommer inn (forslag til ny § 16), vil en vesentlig del av grunnlaget for å opprettholde en forrang for Den norske kirke bortfalle. Det bør derfor vurderes endringer på dette punktet.

Kirkemøtet er kjent med at utvalget som er nedsatt av Kulturdepartementet for å utrede en helhetlig tros- og livssynspolitik, vil arbeide med dette spørsmålet og venter at utvalget vil foreslå endringer i dette spørsmålet som vil sikre likebehandling mellom tros- og livssynssamfunn.

Kirkemøtet anser bortfall av forrangen for Den norske kirkes medlemmer i spørsmål om barns tilhørighet til trossamfunn som en konsekvens av grunnlovsendringene, og mener at det i høringsnotatet burde vært fremmet forslag om de nødvendige endringer i kirkeloven § 3 nr. 1 samt i lov om trdomssamfunn og ymist anna §§ 5 og 6.

Til 4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet er bekymret for at departementet estimerer de økonomiske konsekvensene av overføring av tilsettingsmyndighet for prost og biskop for lavt. Særlig det tilfelle at myndighet til å tilsette proster legges til Kirkerådet, vil ha merkbare økonomiske og administrative konsekvenser, bl.a. vil Kirkerådet måtte ha en hyppigere møtefrekvens, med de kostnadene det innebærer. Løsninger hvor tilsetting av proster legges til bispedømmerådet og av biskoper til Kirkerådet vil ikke gi fullt så store økonomiske og administrative konsekvenser, idet både bispedømmerådet både har et utbygd administrativt apparat for tilsetting av prester og en egnet møtefrekvens i tilsettingsorganet. Her vil konsekvensene være knyttet til økning i antall tilsettingssaker.

Enstemmig vedtatt.

Protokolltilførsel fra Ingrun Jule:

Til 2 Konsekvenser av eventuelle endringer i Grunnloven

Høringsnotatet understreker at det er "nødvendig å etablere tilstrekkelig sikkerhet for at endringer i statskirkeordningen kan bidra til å bevare Den norske kirke som en åpen, inkluderende og demokratisk folkekirke". Dette medlemmet slutter seg til at demokratireformen og en styrket valgdeltagelse i form av direkte valg til Kirkemøtet er viktig for å kunne nå dette målet. Demokratisk underskudd i viktige kirkelige organer er alvorlig, spesielt etter hvert som de får større myndighet.

Medlemmet vil også gi uttrykk for bekymring i forhold til de økonomiske konsekvenser en løsrivelse fra staten vil ha for Den norske kirke, og ser det som viktig med et godt samarbeid med stat og kommune som bevilgende myndighet også etter at forholdet mellom stat og kirke er endret.

Annet.

Ordningen med tilhørighet og forrangsbestemmelse i Kirkeloven

Det er forståelig at Kirkelovens såkalte forrangsbestemmelse problematiseres når målet er at trossamfunn skal likebehandles i det norske samfunnet. Sett i lys av foreldreskap og barns situasjon, er det imidlertid ikke uproblematisk om forrangsbestemmelsen bortfaller, og potensielt krevende situasjoner kan oppstå i stedet.

Dersom forrangsbestemmelsen bortfaller, vil det føre til økt likebehandling mellom trossamfunnene, men potensielt en forverret situasjon for foreldre og i særdeleshet for det enkelte barn som opplever konflikt rundt spørsmålet om religiøs tilhørighet.

Det er viktig å minne om at forrangsbestemmelsene ikke er til hinder for annen religiøs tilknytning, der begge foreldre er enige om dette. For barnet kan det å fjerne en slik bestemmelse føre til at religiøs tilknytning opphører, særlig der hvor foreldre ikke klarer å komme til enighet om tilknytningen til trossamfunn.

KR 039/11   Godkjenning av lulesamiske liturgier

KR-039/11 Vedtak:

1. Kirkerådet godkjenner lulesamisk oversettelse av følgende liturgier for bruk i Den norske kirkes menigheter etter anbefaling fra Samisk kirkeråd:

Høymesse (1977) / Allamæsson
Dåp (1977) / Mánnágássta
Enkeltskriftemål (1977) / Aktugattja skallo
Konfirmasjonsliturgi (1977) / Skallidim-jubmeldievnno
Nattverd hos syk (1977) / Iehkedismáles skihppe lunna
Skriftemålgudstjeneste (1977) / Skallomæsson
Gravferd (2002) / Hávddádibme
Vigsel (2003) / Fiesstim
Velsignelse av hus /Sijda buorissjivnnedibme

KR 040/11   Regler for valg av samisk representant til Nidaros bispedømmeråd

---

KR-040/11 Vedtak:

Kirkerådet vedtar følgende regler for valg av sørsamisk representant til Nidaros bispedømmeråd etter anbefaling fra Samisk kirkeråd:

Samisk representant til Nidaros bispedømmeråd velges ved direkte valg ved medlemmene av Saemien Åålmege/samisk menighet i sørsamisk område.

Nidaros bispedømmeråd utarbeider valgmannstallet ut fra medlemslisten for Saemien Åålmege/samisk menighet i sørsamisk område.

Valget skjer som postvalg.